

RODNA RAVNOPRAVNOST KAO DIO SFERE ODRŽIVOGA RAZVOJA / GENDER EQUALITY AS PART OF THE SPHERE OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Mag. iur. Kornelija Nikačević¹⁵¹, doktorandica na Pravnom fakultetu Internacionalnog univerziteta Travnik u Travniku, mob.: 063/494-582, e-mail: kornelija511kulis@gmail.com

"EUROPE'S ENERGY TRANSITION AND SUSTAINABLE MOBILITY WITH CHALLENGES TO THE SITUATION IN BOSNIA AND HERZEGOVINA"

Doc. dr. Jasmina Tahirović¹⁵², Općinski sud u Travniku, ul. Vezirska br. 2, Travnik,
tel.: 030/547-300, faks: 030/547-350, e-mail: jaciminat@gmail.com

Adis Mehic¹⁵³, Općinski sud u Travniku, ul. Vezirska br. 2, Travnik, tel.: 030/547-300,
faks: 030/547-350, e-mail: adismehic76@gmail.com

Stručni članak

Sažetak:

Imajući u vidu definicije održivoga razvoja, ono što se može zaključiti jeste intencija održivoga razvoja za ravnotežom. Naime, ta ravnoteža treba biti spona između trenutnog zadovoljenja određenih potreba individua koje predstavljaju određenu generaciju društva te, samim tim, i sve sljedeće generacije trebaju imati istu mogućnost. Dakle, trenutno posjedovanje mogućnosti za zadovoljenjem određenih potreba treba se nastaviti i imati kontinuitet kroz buduće generacije koje zauzimaju mjesto prethodnih. Održivi razvoj se posmatra kroz mnoge segmente društva. Kao jedan od tih segmenata, jesu i ljudska prava. U segmentu ljudskih prava, u ovome radu se, prije svega, definira pojam održivoga razvoja, normativi koji obavezuju, te se analizira rodna ravnopravnost. Rodnu ravnopravnost posmatramo s aspekta ljudskih prava, što, također, predstavlja jedan od stupova prava u društvu, koji se povezuje s razvojem ljudskoga društva i njegove održivosti u tom segmentu.

Ključne riječi: održivi razvoj, ravnoteža, ljudska prava, rodna ravnopravnost.

Abstract:

Bearing in mind the definitions of sustainable development, what can be concluded is the intention of sustainable development for balance. Namely, this balance should be the link between the immediate satisfaction of certain needs of individuals who represent a certain generation of society, and, therefore, all subsequent generations should have the same opportunity. Therefore, the current possession of the ability to satisfy certain needs should continue and have continuity through future generations that take the place of the previous ones. Sustainable development is observed through many segments of society. Human rights are one of those segments. In the segment of human rights, this paper, first of all, defines the concept of sustainable development, binding norms, and analyzes gender equality. We look at gender equality from the aspect of human rights, which also represents one of the pillars of rights in society, which is connected to the development of human society and its sustainability in that segment.

Keywords: sustainable development, balance, human rights, gender equality.

UVOD

Poznate su mnoge definicije održivoga razvoja, ovisno o aspektu posmatranja. U ovom kontekstu mislimo na sferu polja društva, gdje, zapravo, nastojimo napraviti ravnotežu. Ta ravnoteža predstavlja mogućnost zadovoljenja potreba ne samo u postojećem društvu nego i u svakom sljedećem koje dolazi. Naime, prethodno društvo, postižući cilj ravnoteže treba biti osnov i za daljnje naredne generacije društva koje nasljeđuju postojeće društveno stanje. S tim u vezi se nameće obaveza postojećih struktura društva da postignuće održavaju i zadrže kao

¹⁵¹ Autorica je doktorandica na Pravnom fakultetu Internacionalnog univerziteta Travnik u Travniku.

¹⁵² Autorica je sudija Općinskog suda u Travniku.

¹⁵³ Autor je sudija u Općinskom sudu u Travniku.

takvo, da bi od toga bilo koristiti i za generacije koje slijede, a što, zapravo, može predstavljati i jedan bioritam. Daljnji kontekst ovoga rada će prikazati sam pojam održivoga razvoja koji se nadovezuje na sferu ljudskih prava koja se nasljeđuju s jedne generacije na drugu. To, zapravo, predstavlja potrebu za održavanje navedenih mogućnosti i u narednom periodu.

1. ODRŽIVI RAZVOJ

Mnogo je definicija održivoga razvoja koje se mogu tumačiti na različite načine, ovisno o perspektivi. Ipak, svakoj je definiciji zajednički termin **ravnoteža** koji upućuje na „zadovoljavanje potreba sadašnje generacije, bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe“.¹⁵⁴

Dakle, zadovoljenje postojećih potreba, ali i ono što je postignuto, treba prenijeti kao takvo i za sljedeće generacije. To znači da benefite postojećih generacija treba prenijeti na buduće generacije, i tako redom. Ovo predstavlja jedan neprekinuti, kontinuirani niz, s ciljem mogućnosti zadovoljenja potreba društva bez obzira na vrijeme. Dakle, ključno rješenje jeste, zapravo, kontinuirana dugoročnost.

„Ujedinjeni narodi, kao glavno tijelo koje daje smjernice za održivi razvoj, 2015. godine prezentirali su dokument Agenda 2030 i njegovih 17 globalnih ciljeva za održivi razvoj koje planiraju ostvariti do 2030. godine. Prema UN-u, opći cilj održivog razvoja je dugoročna stabilnost gospodarstva i okoliša što je moguće ostvariti samo integracijom i osvješćivanjem gospodarskih, ekoloških i socijalnih problema tijekom procesa donošenja odluka. Možemo reći da bi održivi razvoj trebao osigurati rješenja u smislu zadovoljavanja ljudskih potreba, postizanja jednakosti, omogućavanja socijalne identifikacije i kulturne raznolikosti te pritom zadržati ekološki integritet, uvažavajući razvoj i zaštitu okoliša.“¹⁵⁵

2. RODNA RAVNOPRAVNOST

Ovaj rad se u svojoj strukturi bavi pitanjem održivoga razvoja s aspekta ljudskih prava te, kao izdvojenom cjelinom, bavi se pitanjem rodne ravnopravnosti. Rodna ravnopravnost nije samo osnovno ljudsko pravo, već i nužni osnov za miran, prosperitetan i održiv svijet. Osiguranje jednakog pristupa obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i dostojanstvenom radu ženama te njihove zastupljenosti u svim segmentima društva može biti poticaj i održivoj ekonomiji, što, svakako, doprinosi društvu u cjelini.

„Rodna ravnopravnost nije samo temeljno ljudsko pravo, već i nužan temelj za miran, prosperitetan i održiv svijet. Osiguranje jednakog pristupa obrazovanju, zdravstvenoj skrbi i dostojanstvenom radu ženama i djevojkama te njihove zastupljenosti u političkim i gospodarskim procesima donošenja odluka, bit će poticaj održivoj ekonomiji te će donijeti korist društvu i čovječanstvu u cjelini.“¹⁵⁶

¹⁵⁴ Dostupno na sljedećem linku: <http://lora.bioteka.hr/sto-je-odrzivi-razvoj/> (pristupljeno 10. 5. 2023.)

¹⁵⁵ <http://lora.bioteka.hr/sto-je-odrzivi-razvoj/> (pristupljeno 10. 5. 2023.)

¹⁵⁶ <http://lora.bioteka.hr/cilj-5-postici-rodnu-ravnopravnost-i-osnaziti-sve-zene-i-djevojke/> (pristupljeno 10. 5. 2023.)

Iz definicije roda proizlaze i rodne uloge – one su zbir karakteristika, načina ponašanja, stavova, aktivnosti, normi, obaveza i očekivanja koje određeno društvo (ili kultura) dodjeljuje i zahtijeva od osoba s obzirom na njihov pripisani spol. Rodne uloge uče se procesima **socijalizacije** i **odrastanja**.

„Ravnopravnost muškaraca i žena jedan je od ciljeva Europske unije. S vremenom su zakonodavstvo, sudska praksa i izmjene Ugovorâ doprinijeli učvršćenju tog načela i njegovoj provedbi u Uniji. Europski parlament oduvijek je gorljivo branio načelo ravnopravnosti muškaraca i žena.”¹⁵⁷

„Da bi se postigla rodna ravnopravnost, muškarci moraju biti edukovani o rodnoj ravnopravnosti te perspektivama, iskustvima i izazovima sa kojima se žene suočavaju. Muškarci trebaju biti ključni saveznici u tim nastojanjima i aktivni promotori promjena i transformacije kako bi se postigao svijet u kojem muškarci i žene mogu ravnopravno napredovati. Muškarci doista mogu iskoristiti svoj privilegirani položaj u raznim društvenim, političkim i ekonomskim forumima kako bi prenosili poruke o ravnopravnosti i davali primjer drugima, ubrzali efekte i doveli do promjene te istinski transformirali rodnu ravnopravnost i učinili je odgovornošću svijeta.”¹⁵⁸

„Ravnopravnost žena i muškaraca jedno je od temeljnih načela Europske unije. EU je posljednjih desetljeća ostvarila znatan napredak u području rodne ravnopravnosti. Međutim, i dalje postoje rodne razlike: na tržištu rada previše je žena u slabije plaćenim sektorima, a nedovoljno su zastupljene na položajima na kojima se donose odluke. Žene u Europskoj uniji (EU-27) prosječno zarađuju 16% manje nego muškarci, pri čemu postoje znatne razlike među zemljama.

Rodne razlike u obrazovanju i dalje su prisutne, primjerice kada je riječ o odabiru područja studija. Visokoškolsku diplomu ima više žena nego muškaraca, ali se i dalje češće obrazuju u područjima povezanim s tradicionalnim ulogama žena, primjerice u području skrbi, a slabije su zastupljene u područjima kao što su prirodne znanosti i inženjerstvo.”¹⁵⁹

Dakle, i na prostoru Evropske unije prisutne su aktivnosti na polju ujednačavanja prava u pogledu rodne ravnopravnosti. I Evropska unija poznaje razlike nejednakosti između prava s aspekta finansijske osnove i edukacije, gdje je izražena deminutivnost i u odnosu na obrazovanje a u područjima koja se odnose na prirodne nauke i inženjering. Dakle, može se postaviti pitanje: zašto je to tako, odnosno zašto je niža zastupljenost žena u tim segmentima?

„Bosna i Hercegovina je tradicionalno društvo u kojem se žene svaki dan bore za bolji položaj. Ustaljeni stereotipi o ulozi žene u društvu, niže plate i duži periodi nezaposlenosti samo su neki od problema s kojima se suočavaju žene u BiH. Proces uvođenja rodne ravnopravnosti u sve oblasti društvenog života u BiH zahtijeva, prije svega, djelovanje u smislu promjene svijesti i povećanja znanja o uzrocima i posljedicama diskriminacije na osnovu pola. Stoga je ovo veoma dugotrajan proces koji uveliko zavisi od brojnih društvenih okolnosti i uticaja na globalnom,

¹⁵⁷ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/59/equality-between-men-and-women> (pristupljeno 16.5.2023.)

¹⁵⁸ <https://www.undp.org/bs/bosnia-herzegovina/blog/uloga-muskaraca-u-postizanju-rodne-ravnopravnosti> (pristupljeno 10.5.2023.)

¹⁵⁹ <http://lora.bioteka.hr/cilj-5-postici-rodnu-ravnopravnost-i-osnaziti-sve-zene-i-djevojke/> (pristupljeno 10. 5. 2023.)

“EUROPE’S ENERGY TRANSITION AND SUSTAINABLE MOBILITY WITH CHALLENGES TO THE SITUATION IN BOSNIA AND HERZEGOVINA”
regionalnom i lokalnom nivou, te zahtijeva korjenito restrukturisanje i reformu institucionalnih politika.“¹⁶⁰

Naime, bilo kakva potreba za promjenama, prije svega, treba poticati od upoznavanja s tom činjenicom. To, zapravo, znači da, ukoliko postoji potreba za nečim, na to treba i ukazati, odnosno plasirati informaciju o tome s ciljem razvijanja buduće teorije. Polazeći od uočavanja određenih problema, ukazivanje na te probleme, zapravo, predstavlja i put kojim treba ići u svrhu pronalaska rješenja.

Isto tako, kada je u pitanju problematika koja se odnosi na rodnu ravnopravnost, prije svega, treba imati saznanja o tome na kojem stepenu tih prava se nalaze žene u jednom društvu. Kako bi se rodna ravnopravnost u društvu mogla shvatiti, prije svega, kao pravo, nužno je djelovati. Djelovanjem se treba podizati svijest s ciljem ukazivanja na uzroke i posljedice koje proizlaze iz nemogućnosti ostvarivanja prava na osnovu rodne ravnopravnosti.

„U posljednjih deset godina u BiH su uloženi značajni naponi na razvijanju domaćeg pravnog, institucionalnog i političkog okvira za primjenu principa ravnopravnosti polova koji su mahom usklađeni sa međunarodnim standardima. Ipak, rodna ravnopravnost još uvijek nije tretirana kao prioritet razvojnih i drugih strategija, te se još uvijek shvata kao pitanje kojim se primarno bave žene.“¹⁶¹

Dakle, prisutne su aktivnosti kako bi se postigli rezultati na polju smanjenjem rodne neravnopravnosti i kako bi se postigao cilj poboljšanja te strukture društva. To je jedan proces koji traje, i nemoguće je preko noći uvesti promjene, nego je to jedan neprekinuti niz aktivnosti usmjeren postizanju toga cilja.

„Bosna i Hercegovina je tradicionalno društvo u kojem se žene svaki dan bore za bolji položaj. Ustaljeni stereotipi o ulozi žene u društvu, niže plate i duži periodi nezaposlenosti samo su neki od problema s kojima se suočavaju žene u BiH. Proces uvođenja rodne ravnopravnosti u sve oblasti društvenog života u BiH zahtijeva, prije svega, djelovanje u smislu promjene svijesti i povećanja znanja o uzrocima i posljedicama diskriminacije na osnovu pola. Stoga je ovo veoma dugotrajan proces koji uveliko zavisi od brojnih društvenih okolnosti i uticaja na globalnom, regionalnom i lokalnom nivou, te zahtijeva korjenito restrukturisanje i reformu institucionalnih politika.“¹⁶²

Kao jedan od parametara koji nam ukazuje na postojanje razlika između rodova u odnosu na žene, jeste, zapravo, činjenica postojanja ne samo ekonomskog nego i drugih faktora koji proizlaze iz stereotipa koji u osnovi prate ženski rod. Stoga, stereotipi predstavljaju jedan predznak za žene koji definira ograničenja u smislu njihova položaja u društvu.

„UNICEF BiH promoviše rodnu ravnopravnost među djevojčicama i dječacima, od njihovog rođenja do adolescencije, kroz javno zagovaranje i aktivnosti na podizanju svijesti o rodno zasnovanoj diskriminaciji koja, u većini slučajeva, više pogađa djevojčice, ali može da utiče i

¹⁶⁰ <https://www.unicef.org/bih/rodna-ravnopravnost> (pristupljeno 9. 5. 2023.)

¹⁶¹ <https://www.unicef.org/bih/rodna-ravnopravnost> (pristupljeno 9. 5. 2023.)

¹⁶² <https://www.unicef.org/bih/rodna-ravnopravnost> (pristupljeno 9. 5. 2023.)

na dječake. Promocija ideje rodne ravnopravnosti zastupljena je u svim programskim oblastima UNICEF BiH. UNICEF, također, realizuje ciljane aktivnosti koje su usmjerene na jačanje svijesti, zaštitu i podršku realizaciji prava djevojčica i žena, kao što su sprečavanje ranog stupanja u brak te unapređenje njihovog obrazovanja kroz sticanje novih znanja i vještina, naročito u oblastima informacionih tehnologija, inženjerstvu, matematici i prirodnim naukama. UNICEF kontinuirano prati stanja ravnopravnosti spolova u BiH, te vrši procjene napretka u implementaciji Zakona o ravnopravnosti spolova, Gender akcionog plana i CEDAW preporuka za Bosnu i Hercegovinu. Sistematski se promoviše jednako učešće žena i djevojčica u izradi i implementaciji programa, a aktivnosti u ovoj oblasti biće pojačane u narednom periodu. Prema podacima Agencije za ravnopravnost spolova u BiH, svaka treća žena je žrtva nasilja, a svaka druga starija od 15 godina doživjela je neki oblik psihičkog, ekonomskog ili fizičkog maltretiranja.¹⁶³

„Zakon o ravnopravnosti spolova (»Službeni glasnik Bosne i Hercegovine«, broj 16/03) usvojen je 2003. godine i predstavlja najvažniji instrument za razvijanje svijesti o pitanjima ravnopravnosti spolova i uvođenje principa ravnopravnosti spolova u javne politike i propise. Zakon u svim aspektima prati odredbe UN Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije.

Izmjenama i dopunama Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini (»Službeni glasnik Bosne i Hercegovine«, broj 102/09) redefinirane su odredbe, pojmovi i definicije Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini (»Službeni glasnik Bosne i Hercegovine«, broj 16/03) koji su usklađeni s međunarodnim standardima i direktivama iz ove oblasti, a radi njegove jednostavnije primijene u praksi.

Ustavno-pravne komisije oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine utvrdile su Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini – prečišćeni tekst (»Službeni glasnik Bosne i Hercegovine«, broj 32/10) B / H / S kako bi Zakon bio dostupan za upotrebu u integralnom obliku.

Ovaj zakon uređuje, promovira i štiti ravnopravnost spolova, te garantira jednake mogućnosti svim građanima, kako u javnoj, tako i u privatnoj sferi života. Na ovaj način podiže se standard zaštite garancije ljudskih prava.

Zakon obavezuje sva državna tijela na svim nivoima organizacije vlasti, i tijela lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke, pravna lica s javnim ovlaštenjima, pravna lica koja su u vlasništvu ili pod kontrolom države, entiteta, kantona, grada ili općine ili nad čijim radom javni organ vrši kontrolu, da osiguraju i promoviraju ravnopravnu zastupljenost spolova u upravljanju, procesu odlučivanja i predstavljanju.¹⁶⁴

ZAKLJUČAK

Struktura ovoga rada se bazirala na poveznici ljudskih prava i rodne ravnopravnosti kao segmenta opstanka održivoga razvoja. Rodnu ravnopravnost, kao jedno od ljudskih prava, na području Bosne i Hercegovine još uvijek prati prefiks već odavno ustaljenih stereotipa koji određuju položaj žena u društvu.

¹⁶³ <https://www.slobodnaevropa.org/a/nasilje-u-porodici-u-bih-zakoni-o-zastiti/31072664.html>

¹⁶⁴ <http://www.gcfbih.gov.ba/resursi/zakoni-i-politike/> (pristupljeno 10. 5. 2023.)

Vodeći se normama imperativne prirode, propisanih Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, potrebno je djelovati s ciljem podizanja svijesti, idući prema promjenama koje eliminiraju rodnu neravnopravnost. Bosna i Hercegovina u tu je svrhu donijela i Zakon o ravnopravnosti spolova. Naime, tim zakonom se obavezuju sva državna tijela na svim nivoima organizacije vlasti, i tijela lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke, pravna lica s javnim ovlaštenjima, pravna lica koja su u vlasništvu ili pod kontrolom države, entiteta, kantona, grada ili općine ili nad čijim radom javni organ provodi kontrolu, da osiguraju i promoviraju ravnopravnu zastupljenost spolova u upravljanju, procesu odlučivanja i predstavljanju.

Dakle, zakonodavni okvir je postavio cilj koji treba i ostvariti. U tom pravcu potrebno je i dalje raditi na pitanju promoviranja prava na jednakost na osnovu roda i zadržati taj trend prema budućim generacijama. Također, nastojati zadržati postojeća postignuća te, na temelju njih, graditi povjerenje i u pozitivne promjene u narednom periodu.

Zaključno, nastaviti kontinuitet i educirati i buduće generacije o ovoj vrlo važnoj temi kako bi se zadovoljili kriteriji održivoga razvoja, posmatrani kroz segment društvenoga konteksta.

LITERATURA

- [1] <http://www.gcfbih.gov.ba/resursi/zakoni-i-politike/>
- [2] <http://www.gcfbih.gov.ba/resursi/zakoni-i-politike/>
- [3] <http://lora.bioteka.hr/sto-je-odrzivi-razvoj/>
- [4] <https://www.unicef.org/bih/rodna-ravnopravnost>
- [5] <https://www.slobodnaevropa.org/a/nasilje-u-porodici-u-bih-zakoni-o-zastiti/31072664.html>
- [6] Autorica: Udruga Bioteka, <http://lora.bioteka.hr/cilj-5-postici-rodnu-ravnopravnost-i-osnaziti-sve-zene-i-djevojke/>
- [7] <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/59/equality-between-men-and-women>
- [8] <https://www.undp.org/bs/bosnia-herzegovina/blog/uloga-muskaraca-u-postizanju-rodne-ravnopravnosti>
- [9] Zakon o ravnopravnosti spolova („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj: 16/03, 102/09 i 32/10)